

KLUB PŘÁTEL HORNICKÉHO MUZEA V OSTRAVĚ

Pod Landekem

725 29 Ostrava - Petřkovice

IČO: 41033035, Tel. 596 131 847, 596 131 804

HORNICKÝ ZPRAVODAJ

I. čtvrtletí 2008

OBSAH

Zdeněk Dombrovský: Stručné hodnocení	3
Josef Kimer: Mezinárodní konference 12: Hornická Ostrava 2007	4
Roman Makarius: Stručné dějiny Státní báňské správy v OKR	7
Vítězslav Hettenberger: Hornická zvonice	8
Jaroslav Klát: 15 let od likvidace dolů v Ostravě	10
Zdeněk Dombrovský: Likvidace těžní věže Doubrava II	12
Vítězslav Hettenberger: 160 let Dolu Jindřich	14
Blahopřání jubilantům	16
Anketa Senior roku 2007	16
Hornická píseň	17
Jaroslav Minka: Zájezd do Příbrami	17
Jaroslav Klát: 130 let metrické soustavy	19
Vítězslav Hettenberger: 50 let od spojení dolů Hlubina a Jeremenko	22
Drahomír Javorský: Gavaritě pa ruski?	24
Ostravský slovník	26
Lubomír Hájek: Jak se těžila voda na Urxu	27
Lubomír Hájek: Jedna z největších důlních katastrof v Polsku	28
Vítězslav Hettenberger: Historie městské dopravy v Ostravě	29
Redakční rada informuje	30
Programy přednášek KPHM	31

Vydává: KPHM OKD předseda Ing. Zdeněk Dombrovský, CSc.

Redakční rada: Ing. D. Javorský, Ing. O. Podhajský, V. Hettenberger

Redakce: Prokešovo nám. č. 6, 702 00 Ostrava, tel.: 596 262 271, 596 131 804

Tisk: Tiskárna PROPIS

STRUČNÉ HODNOCENÍ

Vážené kolegyně, vážení kolegové.

Blíží se konec roku, je čas bilancovat. Podrobné vyhodnocení bude provedeno na výroční plenární schůzi v příštím roce, proto pouze několik základních informací:

1. Mohu oprávněně konstatovat, že program, který jsme na letošní rok přijali, bude splněn, neboť rozhodující akce se uskutečnily.

2. Stručným výčtem některé z nich připomenu:

- vydání tří publikací Počátky dobývání v Petřvaldě, dvě publikace o hornických koloniích, dále vydání Stavovského kalendáře, čtyř čísel klubovního Hornického zpravodaje
- bylo předneseno více než čtyřicet přednášek a besed v Ostravě, Havířově, Karviné a v Petřvaldě
- uskutečnění tematického zájezdu do Příbrami
- zpracování videoreportáže o Dole Dukla a Havířovu, klubovního videozpravodaje a reprizování videozpravodaje k 700. výročí města Petřvald
- naše aktivní účast na Techné Ostrava 07 dvěma přednáškami a třemi filmy
- shromáždění a záchrana 170 ks exponátů z Dolu Dukla
- zabezpečení prezentace a propagace Klubu na veřejnosti a v médiích

3. Jak se nám to všechno podařilo uskutečnit

Všechny tyto akce mohly být uskutečněny díky fandovství našich členů a také díky finanční podpoře, kterou se nám podařilo zajistit. V této souvislosti chci tímto veřejně poděkovat za aktivní práci všem, kteří se na tom podíleli a obětovali značné množství nejen svého volného času prakticky zdarma. Je to dlouhá řada jmen nejen výkonných funkcionářů ve výborech klubu a poboček, ale i dobrovolníků, kteří neváhali přiložit ruku a srdce k dílu kdykoli to bylo potřeba. Nelze pominout přednášející, kteří rozšiřovali rozhled a obohacovali znalosti členů a příznivců klubu v mnoha oblastech hornictví, jakož i dopisovatele, kteří pomáhali vytvářet náš Hornický zpravodaj.

Poděkování patří všem sponzorům, bez jejichž přispění bychom akce nemohli realizovat. Především vedení a. s. OKD a Nadace Landek Ostrava, jakož i platícím členům, MěÚ v Havířově, Petřvaldě a v Orlové. Bylo by neupřímné, kdybychom si nepřiznali, že se v naší práci vyskytly i nedostatky, ty ale neovlivnily rozhodujícím způsobem naši činnost. Rozebereme si to na našich besedách a výroční konferenci. O svých nedostacích víme, záležíť bude však pouze na nás, a to na všech členech klubu a na jejich aktivitě, aby se naše činnost rozšířila a z kvalitnila. Předpoklady k tomu jsou vytvořeny.

4. Co v příštím roce

Kromě již běžného programu chceme hlavní pozornost zaměřit na realizaci akcí, které nám připomenou 20 let trvání naší činnosti. Zda se nám to v plném rozsahu podaří, bude záležet na tom, zda zajistíme dostatek finančních prostředků a zda se mezi námi najde dostatek členů ochotných se v tomto zajišťování a organizování programových akcí osobně angažovat. Bude záležet na každém z nás. Věřím, že tomu tak bude.

K tomu si lze jen vzájemně popřát pevné zdraví, rodinnou pohodu a hodně osobního štěstí v roce 2008.

Příjemné a klidné Vánoce všem.

Zdař Bůh

Zdeněk Dombrovský

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE 12. HORNICKÁ OSTRAVA 2007

Ve dnech 18. až 20. září 2007 se konala mezinárodní konference 12. Hornická Ostrava 2007 ve velkém sále ředitelství OKD, a. s., jejímž mottem bylo: „Útlum neznamená likvidace hornické činnosti“.

Konferenci zorganizovala Moravskoslezská hornická společnost Českého svazu vědeckotechnických společností pod vedením Prof. Ing. Iva Černého, CSc., který je předsedou jejího výkonného výboru.

V čestném předsednictvu konference zasedli nejvýznamnější představitelé hornického života v naší republice, a to: náměstek předsedy ČBÚ Ing. Andrej Blažko, rektor VŠB-TU Prof. Ing. Tomáš Čermák, CSc., děkan Hornicko-geologické fakulty VŠB-TU, Prof. Ing. Vladimír Slivka, CSc. a generální ředitel a předseda představenstva OKD, a. s. Klaus-Dieter Beck.

Konferenci zahájil Prof. Ing. Ivo Černý, CSc., který hovořil o vzniku Hornické společnosti ČSVTS, jejímž prvním předsedou byl Prof. Ing. Dr. mont. Alois Říman a která iniciovala v roce 1969 konání první konference Hornická Ostrava. Dále zdůraznil, že v současné době se na našich školách vychovává málo báňských odborníků, zejména středních techniků, protože v ČR neexistuje ani jedna průmyslová škola hornická.

Po zahájení konference přednesl svou zdravici Klaus-Dieter Beck, který zdůraznil v podstatě tři věci:

- 1) OKD jako jediná hlubinná těžební organizace v Evropě tvoří zisk (bez finanční dotace státu), a proto má vzhledem k útlumu těžební činnosti v SRN možnost uchvátit evropské, případně světové trhy.
- 2) K tomu musí být OKD vybaveny nejmodernější světovou technologií se zaměřením na plnou mechanizaci a automatizaci a musejí být k tomu přizpůsobeny i nové návyky lidí a jejich příprava na ovládání této technologie. K zajištění tohoto procesu budou zváni do OKD nejvýznamnější odborníci z USA a Anglie.
- 3) Příští mezinárodní konference 13. Hornická Ostrava by se měla konat již v anglickém jazyce.

Po generálním řediteli OKD, a. s. vystoupil Prof. Ing. Tomáš Čermák, CSc., rektor VŠB-TU, který podrobně hovořil o báňském vysokém školství a uvedl, že pokud dnes neexistuje v ČR žádná průmyslová škola hornická, není žádný problém, protože VŠB-TU je schopna vychovávat střední techniky v bakalářském studiu. Dále uvedl, že nová technika změní vztah mladých lidí k hornictví a hornictví se může stát opět perspektivním povoláním. Proto VŠB-TU vyhlásila program, jak být průmyslu co nejbližší v těchto krocích: vzdělání výzkum a vývoj praxe.

Dále vystoupil Prof. Ing. Vladimír Slivka, CSc., děkan HGF VŠB-TU, který zdůraznil, že perspektivou hornictví je minimalizace ruční práce a nástup komplexní mechanizace, čímž se pro práci v hornictví přilákají mladí lidé.

Z úst ředitele pro rozvoj a strategii OKD, a. s. Ing. Jána Fabiána zaznělo, že se po nástupu nových majitelů podstatně zjednodušila organizační struktura společnosti. Současnou těžbu v objemu 13 milionů tun zajišťuje nyní 19 tisíc zaměstnanců z 32 porubů. Zisk za rok 2006 činil 3,5 miliardy Kč. OKD bude pro další těžbu zajišťovat výběrovým řízením nejprogresivnější technologii z celého světa, aby mohla být realizována těžba až do hloubky 1400 m, aby se zajistilo podstatné prodloužení životnosti OKD. V nejbližší době bude dovezeno pět nových dobývacích komplexů (pro každý důl jeden), bude modernizováno větrání a klimatizace, maximální pozornost bude věnována bezpečnosti práce a kvalifikaci horníků. Cílem je expanze OKD na perspektivní evropské a světové trhy.

Jednání konference pak pokračovalo v následujících sekcích:

- Technologické procesy při dobývání ložisek a bezpečnost hornické činnosti
- Ovlivňování vlastností horninového prostředí a podzemní stavitelství
- Věda a výzkum a jejich uplatnění v hornictví
- Zajištění a likvidace dolů, sanace a rekultivace těžbou ovlivněného území
- Historie hornictví a muzejnictví

V průběhu konference vystoupil rovněž nestor našeho hornictví, bývalý ředitel Dolu 1. máj, náměstek ministra a investiční ředitel OKD Ing. Vlastimil Dlabaja, který zdůraznil, že nelze zapomenout na dosavadní úspěchy OKD, které v minulosti patřily ke špičce evropského uhelného hornictví, ač se dobývání realizovalo ve velmi složitých technicko-geologických podmínkách.

Obdobně zdůraznil ve svém vystoupení předseda Klubu přátel Hornického muzea Ing. Zdeněk Dombrovský, CSc., že mezi členy Klubu přátel hornického muzea je řada

bývalých profesorů, docentů a vedoucích technickohospodářských pracovníků OKD, kteří vládou velkým vědomostním potenciálem. Vedení OKD by jím nemělo pohrdat, ale naopak jej využít ve své progresivní činnosti.

Doprovodným programem konference byla exkurze na Dole Michal (Petr Cingr) a společenský večer v Hornickém muzeu s vystoupením souboru Hlubina.

V posledním příspěvku konference uvedl Vítězslav Hettenberger fotografický materiál pohledy do historie dolů OKR.

Průběh konference a vystoupení jednotlivých účastníků naznačilo, že hornickou problematiku je třeba neustále projednávat a předávat si nejnovější poznatky a zkušenosti, a to především ve spolupráci s VŠB-TU a těžební organizací OKD, a. s., ale také s odborníky ze zahraničí.

Na konferenci mohlo účastníky zaujmout, že se jí nezúčastnili zástupci dolů OKD. Hlavními účastníky byli sami přednášející, členové výkonného výboru ČSVTS, členové KPHM, zástupci DIAMO, s. p., FITE, a. s. a bývalí profesori a pracovníci OKD.

Ing. Josef Kimer, CSc.

STRUČNÉ DĚJINY STÁTNÍ BÁŇSKÉ SPRÁVY V OSTRAVSKO-KARVINSKÉM REVÍRU

Prof. JUDr. Ing. Roman Makarius, CSc.

(Dokončení)

HISTORICKÝ VÝVOJ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Státní báňská správa nepatřila k těm orgánům, které by z vlastní vůle měnily svoji organizační strukturu ani věcnou náplň. Revoluční změny po r. 1945, znárodnění dolů a veškerého těžařského průmyslu, k jehož završení došlo po r. 1948, se významně dotklo státní báňské správy. Její pravomoc byla politickou mocí okleštěna stejně tak, jako byl degradován horní zákon, z něhož se postupně stala mrtvá právní norma. Státní báňská správa byla vytlačena do pozice orgánu bez kompetencí a bez vlivu na vývoj hornictví, avšak s plnou odpovědností za stav bezpečnosti práce a provozu, ale bez nástrojů, kterými by mohla tento stav ovlivňovat. V nejednom případě se pracovníci báňských úřadů stali vhodným objektem, na který bylo možno svalit vinu za oběti důlních havárií.

Zásadní změny pro hornictví přinesl rok 1945, a to zejména vydáním dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Do státního vlastnictví přešly všechny podniky provozované podle Obecného horního zákona a podniky a práva na vyhledávání a těžbu živců. Podle § 1 odst. 1 č. 9 dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. staly se národním majetkem i podniky pro těžbu magnezitu a azbestu, podniky na těžbu kaolinu, slídy, živce, žáruvzdorných jílů nebo vysokohodnotných keramických hlín a podniky na výrobu cementu nebo cementových pojiv, které Obecnímu hornímu zákonu nepodléhaly. Znárodnovací proces v hornictví byl dokončen v r. 1948, kdy byly zákonem č. 114/1948 Sb. znárodněny podniky na těžbu rašeliny, podniky na těžbu křemence, mastku, těživce, sádrovce a dalších nerudných surovin.

V tomto duchu a v těchto intencích byl tvořen nový horní zákon č. 41/1957 Sb. Při jeho tvorbě se vycházelo z ústavní zásady, že nerostné bohatství je národním bohatstvím základním a nenahraditelným, kterému je nutno poskytnout zákonnou ochranu. Proto také zákon č. 41/1957 Sb. nese název Zákon o využití nerostného bohatství (horní zákon).

Zánikem unitárního státu a vznikem federace dvou národních republik v r. 1969 došlo k rozdělení kompetencí státu. V horním zákonodárství bylo nutno reagovat zejména na změnu ústavy, podle které nerostné bohatství zůstalo v kompetenci federace, ale naopak bezpečnost práce, bezpečnost provozu, výkon státní báňské správy, jakož i další zákonné instituty dány do kompetence národních republik. V r. 1968 tak zanikl *Ústřední báňský úřad* a kompetenčním zákonem č. 2/1969 byl zřízen Český báňský úřad s působností na území dnešní České republiky.

Již po r. 1968 byly započaty práce na novele horního zákona a v průběhu téměř dvaceti let bylo vypracováno více než deset návrhů. Tato na svoji dobu komplikovaná legislativní práce byla završena teprve v r. 1988, kdy zákonodárné orgány přijaly

zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) a zákon ČNR č. 61/1988 Sb. o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.

Po politických změnách v r. 1989 došlo k postupné novelizaci všech hornoprávních norem. Důvodem tohoto legislativního postupu bylo obnovení všech základních právních principů horního práva, vytvoření volného přístupu fyzických i právnických osob k vyhledávání a těžbě vyhrazených nerostů. Současný právní stav umožňuje svobodné podnikání v oblasti hornictví, chrání zájmy státu, vlastníků nemovitostí, obcí i životního prostředí.

Zásadní změnu v organizaci státní báňské správy v období po 2. světové válce přineslo vládní nařízení ze dne 6. 4. 1954 č. 20/1954 Sb. o organizaci státní báňské správy. Touto právní normou bylo zrušeno Báňské hejtmanství v Praze a Báňské hejtmanství v Brně a vytvořen Ústřední báňský úřad jako nejvyšší orgán státní báňské správy unitárního státu. Revírní báňské úřady byly změněny na obvodní báňské úřady a jejich sídla stanovena v Praze, Kladně, Plzni, Kutné Hoře, Karlových Varech, Teplicích, Brně, Ostravě, Bratislavě, Košicích, Spišské Nové Vsi a Banské Bystrici. Tento stav trval pouhých 14 let, a to do vzniku československé federace v r. 1969, kdy se státní báňská správa vzniklé Slovenské republiky oddělila od státní báňské správy České republiky. V průběhu 90. let převzala státní báňská správa řadu historicky jí příslušejících oprávnění, a tedy i vliv na podnikání v této národohospodářské oblasti. Její kompetence byly upraveny novelizací zákona č. 61/1988 Sb. o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Český báňský úřad má podle kompetenčního zákona postavení ústředního orgánu státní správy podléhající vládě republiky.

Obvodní báňský úřad v Ostravě je nedílnou součástí organizace státní báňské správy. Plní úkoly tohoto orgánu na nejsložitějším a z hlediska bezpečnosti hornickém provozu v nejnáročnějším úředním obvodu. Lze právem předpokládat, že se bude i nadále podílet nejen na zajišťování bezpečnosti práce a provozu v hlubinných dolech OKR, ale i na dalším rozvoji tohoto našeho dnes už jediného černouhelného revíru v České republice.

HORNICKÁ ZVONICE

Důl Louis (Jeremenko) byl založen v roce 1891 v nejstarší části Vítkovic. V jeho těsné blízkosti byla prastará dřevěná zvonice se zvonem, který nesl letopočet 1792. O této skutečnosti se zmiňuje jeden z částečně ohořelých dokladů, který se našel při bourání zděné zvonice v roce 1960. Vzhledem k tomu, že doklad se týká přímo založení dolu, citujeme ho v původním znění:

„Na podzim roku 1895 odstraněna stará dřevěná zvonice, náležející obci Vítkovice a postavena za ni zvonice nová přičiněním a většinou nákladem kamenouhelného závodu „Jáma Louisova“ a jeho majitelův. Stavba, kterou provedl dle svého plánu architekt Bohumil Židlický v Mor. Ostravě dokončena v květnu 1896. Zvon z roku 1792 opraven na závodě a přenesen ze staré zvonice do nové již 12. prosince 1895. Hloubení jámy Louisovy počalo v měsíci květnu r. 1891. Dnes je jáma těžní 324, jáma větrní 314 metrů. Chodeb hotových jest 650 metrů, uhelné sloje vhodné dobývání dosaženy prozatím 3.

V horním ředitelství jsou páni ředitelé J. Molínek a Th. André, závodním inženýr Erich Mládek, poddůlní A. Malina. Dělníků čítá závod Obec Vítkovice čítá přes 15000 duší, starostou jest Alexander Krömer, farářem P. Josef Kuča.

Za panování cís. a krále Františka Josefa I. psáno 27. května 1896.“

Ve zvonici se našla další listina se záznamy z roku 1922. Obsah dokumentu citujeme opět v původním znění:

„V měsíci prosinci r. 1922 opravena střecha kaple nákladem Vítkovických kamenouhelných dolů přičiněním Louisovy jámy za závodního inž. Vladislava Barzykowského. V té době byla těžní jáma prohloubena do 700 m, větrní do 446 m. Důlní pole bylo otevřeno překopy na I., II., III. a IV. patře, jimiž naraženy byly sloje: XII. (vyrubán), XI., V., VI., VII., Neznámý, Hugo, Eliška a Leopold. V těžní jámě nafárány sloje středních vrstev ostravských (abecedních). Těžní jáma opatřena parním těžním strojem o 500 HP. Stlačený vzduch pro pohon důlních pracovních strojů dodávají dva turbokompresory pro 12000 a 8000 m³ nasátého vzduchu. Ve třech rubáních zavedeno těžení třesavými žlaby systému Eickhoff v úhrnné délce 2000 m s 30 motory. Těžení na překopec obstarává pět benzínových lokomotiv. Vrtací práce prováděny jsou 80 pneumatickými kladivy Flottmannovými, šramací práce 54 stojanovými šramačkami systému „Demag“ a pojezdými v rubáních (Westfalia, Crescent, Pick-Quick, Knapp-Eickel). V tomto roce postižen byl závod odbytovou krizí; pracovalo se mnohdy jen 10-15 dnů za měsíc.

V prosinci pátého roku trvání Republiky československé.“

Inž. Vladislav Barzykowski
závodní

Inž. Karel Vitásek

Inž. A. Kanczucki

;Zvonice postupně chátrala a když ani obvodní národní výbor a ani vedení závodu neměly zájem na jejím udržení, byla zvonice se souhlasem Státního památkového úřadu v roce 1960 zrušena a zvon uložen do Ostravského muzea. Takových kapliček a zvoníc bylo na Ostravsku mnoho a proto, pokud znáte jejich historii a dodáte fotografie, rádi o nich napíšeme.

Vítězslav Hettenberger

Literatura: Náš Důl Jeremenko listy z kroniky k 75. výročí založení šachty. Vydal v roce 1966 Závodní klub ROH Dolu Jeremenko.

15 LET OD ZAČÁTKU LIKVIDACE DOLŮ V OSTRAVĚ

V loňském roce jsme si připomněli smutné 15. výročí začátku kompletní likvidace černouhelných dolů na území města Ostravy. Před 15 lety Ostrava přestávala být hornickým městem. Poznamenává se, že právě hornictví spolu s železářstvím se zasloužilo o jeho rychlý vzrůst a nebývalý rozvoj do velikosti třetího největšího města v republice. Začátek postupné likvidace dolů s útlumem těžby uhlí je možné datovat od 1. 1. r. 1992. V následujících 90. letech minulého století byla likvidace dolů zcela ukončena. Vlastní těžba uhlí byla zcela ukončena 30. 6. 1994.

Černouhelné doly byly v době útlumu těžby organizační součástí akciové těžební společnosti OKD, a. s., Ostrava, jež byla v té době plně ve vlastnictví státu. Všechny doly byly soustředěny do čtyř organizačních celků, tzv. odštěpných závodů (o. z.):

Důl Jan Šverma, o. z., Ostrava-Mariánské Hory

Důl Ostrava, o. z., Ostrava-Slezská Ostrava

Důl Heřmanice, o. z., Ostrava-Heřmanice

Důl Odra, o. z., Ostrava-Přívoz

Kresba: V. Wünsche ¹⁾ Truhlčický horník

Útlum těžby uhlí a likvidování všech činných dolů bylo uskutečněno v rámci státního programu útlumu těžby v OKR. Útlum byl vyvolán strukturálními změnami v národním hospodářství, jež nastaly po změně politicko-hospodářských poměrů v roce 1989 a přinesly s sebou mimo jiné i podstatné snižování požadavků na dodávky uhlí. Z těchto důvodů vláda bývalé Československé republiky rozhodla v r. 1990 usnesením č. 827/90 o strukturálních změnách a útlumovém programu v uhelném hornictví. Následným rozhodnutím vlády České republiky, vyhlášeném usnesením č. 267 ze dne 27. 7. 1991, byl zahájen útlumový program tzv. neefektivních částí ostravské dílčí pánve, tj. dolů Jan Šverma lokalita Svinov, Odra lokalita Koblov, Ostrava lokality Hlubina a Zárubek. Hlavní část programu restrukturalizace uhelného průmyslu byla vyhlášena vládou ČR usnesením č. 691/92 ze dne 9. prosince 1992. Tímto rozhodnutím byla stanovena likvidace všech dolů v ostravské části revíru za finanční spoluúčasti státu s lhůtou provedení do konce roku 1996 (později prodlouženou do 31. 12. 1998). Na základě tohoto

direktivního rozhodnutí vlády byly do útlumu těžby zařazeny jmenované doly. Ukončování těžby probíhalo postupně od 31. 12. 1991 do 30. 6. 1994.

Jako první ukončil převažující část těžby uhlí Důl Šverma dne 31. 12. 1991 a úplně s dotěžením zbytkových slojových pilířů metodou bez přítomnosti lidí dne 31. 3. 1992, jako druhý Důl Ostrava dne 31. 12. 1992, třetím byl Důl Heřmanice dne 30. 6. 1993. Těžba na posledním útlumovém Dole Odra byla zcela ukončena dne 30. 6. 1994. Na ranní směně byl z podzemí těžní jámou č. 2 slavnostně vyvezen poslední vůz

s kamenným uhlím jako symbol zanikající hornické činnosti. Vyvezení vozu z dolu bylo posledním těžebním aktem nejen pro Důl Odra, ale i pro všechny doly v ostravské dílčí části OKR.²⁾

Tab. Časový průběh útlumu dolů v Ostravě

Název dolu	Městská část	Odštěpný závod	Počátek útlumu	Konec těžby
Šverma	Mariánské Hory	Šverma	1. 10. 1991	31. 3. 1992
Svinov	Svinov	Šverma	1. 10. 1991	31. 12. 1991
Odra	Přívoz	Odra	1. 1. 1994	30. 6. 1994
Stachanov	Hrušov	Odra	1. 1. 1992	30. 6. 1992
Eduard Urx I (Anselm)	Petřkovice	Odra	Nebyl zařazen	2. 8. 1991*
Eduard Urx 5	Koblov	Odra	1. 1. 1992	30. 5. 1994
Hlubina	Moravská Ostrava	Ostrava	1. 11. 1991	30. 6. 1992
Jeremenko	Vítkovice	Ostrava	1. 11. 1991	1. 1. 1993
Petr Bezruč	Slezská Ostrava	Ostrava	1. 7. 1992	31. 12. 1992
Zárubek	Slezská Ostrava	Ostrava	1. 11. 1991	15. 4. 1992**
Alexander	Kunčice	Ostrava	1. 1. 1991	30. 6. 1992
Heřmanice	Heřmanice	Heřmanice	1. 1. 1993	30. 6. 1993
Petr Cingr (Michal)	Michálkovice	Heřmanice	1. 1. 1993	30. 6. 1993
Ludvík	Radvanice	Fučík	1. 12. 1992	31. 7. 1993***

* Důl Eduard Urx (Anselm) - od r. 1987 Hornické muzeum OKD. Důl skončil s těžbou přirozeným způsobem vyčerpáním uhelných zásob.

** Důl Zárubek - ukončil těžbu v důsledku důlní havárie (požár v ochranném pilíři těžní jámy).

*** Důl Petr Cingr (Michal) - od r. 1995 Národní kulturní památka s expozicemi, představujícími vybavení dolu v posledním období jeho těžební činnosti.

Útlum těžby černého uhlí v Ostravě znamenal jednak ztrátu zaměstnání mnoha tisíců lidí přímo na dolech a dalších tisíců na ně navazujících provozech a institucích a jednak vznik nečekané ekologické zátěže území města starými důlními jámami a štolami a nebezpečím výstupu metanu na povrch.³⁾ Dalším problémem po likvidaci dolů bylo jejich zatápění důlními vodami a z toho hrozícího nebezpečí pro činná důlní díla v karvinské části OKR.⁴⁾

Poznámky

- 1) Vilém Wünsche (*1. 12. 1900, +3. 5. 1984) akademický malíř, který své dílo věnoval námětům zejména ze života horníků a hornické krajiny.
- 2) Podrobněji je vývoj hornické činnosti vč. útlumu těžby uhlí jednotlivých dolů v Ostravské dílčí pánvi popsán v části 2. sborníku Hornického zpravodaje, který byl vydán naším klubem v r. 2002 pod názvem Od nálezů uhlí po útlum těžby na Ostravsku, str. 24-215, již napsal autor tohoto příspěvku.
- 3) Metanová zátěž byla postupně řešena odsávacími stanicemi, sítí odplyňovacích vrtů a vyhledáváním a dotěšňováním starých jam a štol, případně dalších kontaktů zaniklých důlních děl s povrchem.

- 4) K zamezení hrozby pro činná důlní díla v karvinské části vlivem zatápění dolů v Ostravě byl přebudován Důl Jeremenko na vodní důl, který z opuštěných důlních prostorů pod Ostravou trvale čerpá podzemní vody.

Jaroslav Klát

LIKVIDACE TĚŽNÍ VĚŽE DOUBRAVA II

Dne 2. 11. jsem byl přímým účastníkem likvidace těžní věže na bývalém Dole Doubrava. Připomeňme si několik faktů vztahujících se k Dolu Doubrava, k této těžní věži i k likvidaci těžních věží a jam v OKR.

Pohled do historie dolu

- 1781: Zahájeno hledání uhlí v obci Doubrava na pozemcích svobodného pána Richarda Mattencloita.
- 1822: Na kopci Viderholec nalezeno uhlí při hloubení šachtice Versuch (Pokus) Antonem z Mattencloitu (v 7 metrech). Šlo o čtvrtý úspěšný pokus v OKR. Nález vyvolal vybudování 20 obdobných šachtic. Od nálezů uplynulo 185 let.
- 1835: Získání 7 důlních měř, tzn. získání povolení k těžbě. Do té doby těženo „načerno“ Šachtice Versuch prohloubena do hloubky 57 m a započato první souvislé dobývání slojí (0,8-1,6 m).
- 1836: Založení těžařské Orlovsko-Dombrovské společnosti.
- 1854: Ze šachtice č. 1 založena šachta Eleonora od založení uplynulo 153 let.
- 1855: Ze šachtice Versuch založena šachta Bettina (Bettinshacht).
- 1868: Vznik společnosti Dombrovsko-Orlovské majitelů Rothschild, Guttman, Vondráček.
- 1883: Sloučení šachet Eleonora a Bettina v závod Doubrava; s krátkým přerušením (1941-1945 Olsaschacht v r. 1945 nebyl uznán). Jako samostatný důl nesl tedy nepřetržitě tento název až do r. 1995 (pak závod Dolu ČSA), tedy nepřetržitě 112 let (nejdéle v OKR bez změny názvu s ohledem na politický vývoj). Šachta jako taková jméno Doubrava nese dosud, tzn. plných 124 let.
- 1893: Důl začleněn do těžařské společnosti Vítkovické kamenouhelné doly (až do roku 1945). Majitelé bankovní domy Guttmanů a Rothschildů ve Vídni. Byla jedinou šachtou v karvinském regionu patřící této společnosti se sedmi doly.
- 1995: Důl se sloučil s Dolem ČSA.
- 2000: ukončení těžby a těžba převedena na Důl ČSA.

Ostatní informace

Za období 1868-2005, tj. za 137 let bylo vytěženo 109,937 mil. tun. Z toho je zřejmé, že za celé období do dnešního dne z doubravského důlního pole bylo vytěženo více než 111 mil. tun. Nejvyšší těžba vyla v roce 1970 (1,852 mil. tun), největší objem vyražené metráže byl v roce 1979 (17 753 m). Největší počet pracovníků byl dosažen v r. 1965 4 843 a za období 1960-1992 výrazně přesahoval každoročně 3 000 zaměstnanců bydlících především v obcích Doubrava, Orlová, Karviná a Havířov.

Od roku 1945 do roku 1995 se na samostatném Dole Doubrava vystříдалo 14 ředitelů. Důl se rozkládá na katastru obcí Doubrava a Orlová. K důlní činnosti patří bohužel i důlní nehody. Z dokumentovaných si připomeňme:

- 1873 - zapálení metanu na Dole Bettina (15 smrtelných úrazů)
- 1855 - výbuch po trhací práci na Dole Bettina (58 smrtelných úrazů)
- 1949 - výbuch s 24 obětmi na lidských životech a následným uzavřením dolu na poklopech
- 1972 - důlní ořes (1 smrtelný úraz)
- 1974 - důlní ořes (5 smrtelných úrazů)
- 1985 - zápar, výbuch (25 smrtelných úrazů)
- 1988 - důlní ořes (3 smrtelné úrazy)
- 1998 - ujetí jámy Doubrava IV bez lidských obětí

Při důlních neštěstích zahynulo celkem 131 havířů, techniků a důlních záchranářů.

V případě Dolu Doubrava nejde o definitivní likvidaci dolu tak, jak se to stalo v ostravské a petřvaldské dílci pánvi. Důvody přístupu k organizačnímu ukončení činnosti dolu jsou ryze pragmatické a pochopitelné. Když věž padala k zemi, bylo mi obzvlášť líto, že dochází k likvidaci nejen jednoho z hornických symbolů, ale že jde o nenávratnou likvidaci dominanty obce Doubrava, ale i OKR, neboť tato těžní věž je dokladem vysokého umu našich konstruktérů a realizátorů, jde nejen o architektonické, ale i svým způsobem kulturně-technické dílo, zvláště, když tato moderní těžní věž, projekčně výjimečně náročná, je ojedinělou i v rámci OKR. Těžní věž Doubrava II měla svůj historický vývoj v souladu s hloubením jámy, která začala v roce 1941. Po výbuchu v roce 1949 a uzavření celého dolu na poklopech a následného postupného otevření došlo od roku 1956 k rozsáhlé rekonstrukci, což trvalo 11 let a vyžádalo si v nákladech téměř 1 mld. Kč. Jednou z prvních rekonstruovaných akcí byla i věž Doubrava II, která již v roce 1958 byla v provozu. Přistavění druhé poloviny těžní věže (do současné podoby), došlo v letech 1972-1973 a sloužila pro těžbu materiálů a lidí. V rámci útlumu od počátku devadesátých let jde o likvidaci padesáté první těžní věže.

Jako předseda Klubu přátel Hornického muzea se obracím na vedení Dolu ČSA i vedení obce Doubrava, aby zabezpečili uchování drobných hornických exponátů připomínající Důl Doubrava alespoň v rozsahu, jak se nám to podařilo na Dole Dukla.

Věřím, že ředitel Dolu ČSA Ing. Kabourek, mající osobní vztah k tomuto dolu, i starostka obce Ing. Šíroková, jakožto bývalá pracovnice dolu, mají k tomu i dostatečnou motivaci. Nevím, zda potomci několika generací havířů z Dolu Doubrava by nám odpustili, kdybychom alespoň to málo nezachovali.

I když všem přítomným bylo líto, že došlo k položení této těžní věže, bylo by však nespravedlivé neocenit precizní práci těch, kteří připravili její odstřel. Shodit 49 m vysokou věž vážící cca 300 t přesně do vytyčeného místa je dílo, které si zaslouží vysoké ocenění.

Závěrem několik informací k likvidaci jam a těžních věží v OKR

K 2. 11. 2007 bylo v souvislosti s útlumem v OKR zasypano 66 jam (hlavních důlních děl). Z toho 32 jam nezpevněným zásypem, 10 jam kombinovaným zásypem

a 24 jam zpevněným zásypem. Z jam, které byly zlikvidovány zpevněným zásypem, slouží 10 hlavních důlních děl jako plynové jámy (Rychvald IV, V, Vrbice, Koblov 5, Heřmanice 2, 3k František 4, Paskov vtažná a výdušná, Řepišťe).

Zlikvidováno bylo 51 těžních věží (včetně doubravské). Na likvidovaných dolech zůstalo 8 těžních věží v Ostravě a 8 těžních věží v Petřvaldě, Paskově, Suché a Karvině. Likvidační práce byly zajišťovány a. s. OKR a o. z. Odra, s. p. DIAMO v režii státu i a. s. OKD. Na likvidaci se připravují tři těžní věže na Dole Dukla. Na pěti činných dolech a na Dole Frenštát zůstávají všechny potřebné těžní věže v provozu (spolu se dvěma věžemi na bývalém Dole Gabriela jich je 27). Celkem tedy k tomuto datu v OKR stojí ještě 46 těžních věží.

Zdeněk Dombrovský

160 LET DOLU JINDŘICH

Před založením Dolu Jindřich předcházely od roku 1846 kutací práce a vyhloubená jáma dostala název Jáma č. X. Kutací práce prováděl rakouský stát prostřednictvím c.k. Státní a vrtební komise. Hlubinný důl byl založen v roce 1848, kdy se kutací jáma začala přebudovávat na víceúčelovou. V roce 1853 byla zahájena přestavba kotelny, komínu a postupně byly instalovány dva parní těžní stroje. První uhlí z otvirkových prací bylo vytěženo v roce 1856.

Důl č. X spolu s některými dalšími doly v ostravské části revíru zakoupila 15. 12. 1856 Severní dráha Ferdinandova (SdF). Důl dostal název podle generálního sekretáře SdF Heinricha Sichrovského na Heinrich-Schacht.

Pokračovala výstavba povrchových objektů a hloubení víceúčelové jámy. Rok 1861, kdy byla dokončena otvirková díla, se považuje za datum započetí těžby. Hloubení větrní jámy, které začalo v roce 1858, bylo dokončeno v roce 1864. V rámci rekonstrukce a modernizace byl instalován výkonnější parní těžní stroj a ventilátor typu Rettinger. U dolu byla postavena koksovna, která byla v letech 1894-98 rozšířena. Koksovna, která velmi znečišťovala ovzduší v okolní výstavbě, byla zrušena v roce 1911.

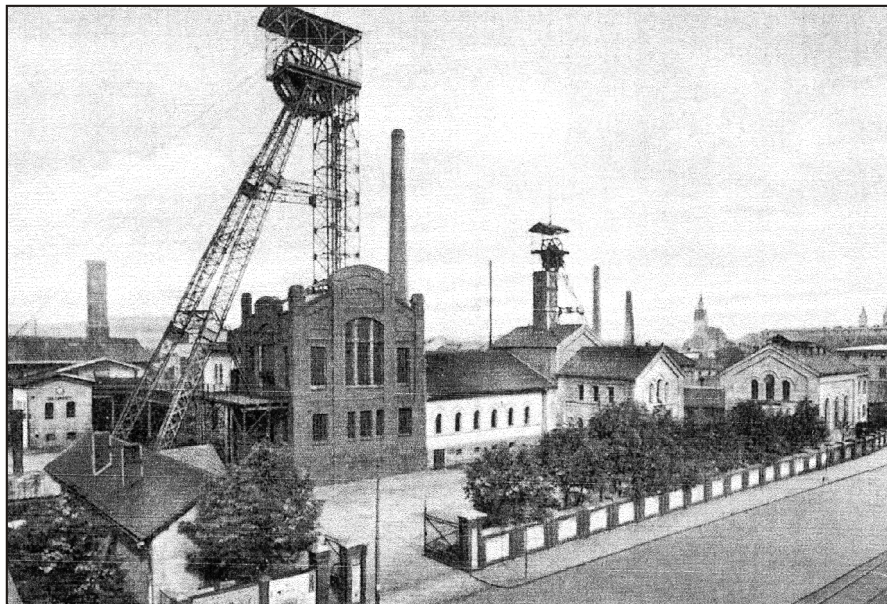
V areálu dolu byla v roce 1864 vybudována briketárna, která vyráběla brikety z uhlénoho prachu vlastního a i z jiných dolů. Brikety byly velmi oblíbeným topivem nejen na Ostravsku, ale i v zahraničí, kam byly exportovány.

V roce 1875 těžní jáma dosáhla hloubky 256 m a ještě před tím došlo k instalování výkonnějšího parního těžního stroje. Při velkém požáru na povrchu v roce 1872 shořely veškeré povrchové objekty včetně dřevěné těžní věže. Proto již o rok později v roce 1873 byla postavena první ocelová těžní věž v revíru, která byla vysoká 18,8 m. byla v provozu až do roku 1913, kdy ji nahradila nová ocelová těžní věž vysoká 36,6 m, která stojí dodnes.

Největší havárie, která důl postihla, byla povodeň, která zasáhla Ostravu v roce 1888 a voda natekla do dolu. Čerpání vody a likvidace následků povodně trvala dva měsíce.

Pro své pracovníky postavil Důl Jindřich dvě kolonie Jirskou, která měla 27 domů a Jindřichovu, která byla přímo proti dolu a měla 26 domů. Obě kolonie byly založeny kolem roku 1860.

Důl Jindřich samostatně těžil uhlí do roku 1932, kdy byl organizačně přidělen

k Dolu František v Přívoze. Jako pomocný důl pro větrání, dopravu lidí a materiálu sloužil do roku 1960. Těžní jáma měla konečnou hloubku 546,2 m a byla zasypána v roce 1982. Výdušnou jámu s konečnou hloubkou 468,0 m zasypali v roce 1979. Při výstavbě Hotelového domu Jindřich a okolní bytové zástavby byly veškeré povrchové objekty demolovány a zůstala pouze těžní budova s ocelovou těžní věží, která je vedena jako kulturní památka ČR. Jde o hornickou památku, která tvoří část dominanty Ostravy a symbolicky vítá návštěvníky, kteří přijíždějí do Ostravy od hlavního nádraží.

Vítězslav Hettenberger

VÝBOR KPHM SRDEČNĚ BLAHOPŘEJE ČLENŮM, KTERÍ V I. ČTVRTLETÍ ROKU 2008 SLAVÍ VÝZNAMNÉ VÝROČÍ

Tomáš Hořínek	50 let
Ing. Eduard Heczko	60 let
Jan Heczko	65 let
Petr Hýsek	65 let
Karel Kalina	65 let
Ing. Karel Lapiš, CSc.	65 let
Ing. Vilém Uher	65 let
Ing. Karel Adamec	70 let
Vlasta Dombrovská	70 let
Ing. Zdeněk Dombrovský, CSc.	70 let
Ing. František Papřok	70 let
Ing. Ladislav Paulík	70 let
Jitka Vaňková	70 let
Milan Žurovec	70 let
Ing. Petr Janků	70 let
Ing. Vlastimil Boraň	75 let
Ing. Jaroslav Klát	75 let
Vlastimil Valečko	75 let
Vladimír Greipel	80 let
Milada Nechanická	80 let
Ing. Ctirad Barfus	85 let

ANKETA SENIOR ROKU 2007

V pondělí 5. listopadu 2007 se uskutečnilo vyhodnocení ankety Senior roku 2007, kterou vypsál primátor města Ostravy Petr Kajnar. Z mnoha přihlášek vyhovělo podmínkám ankety devět seniorů, kteří na slavnostním vyhodnocení obdrželi od primátora věcné dary. Na prvním místě se umístila a titul Senior roku 2007 získala MUDr. Blanka Malá, druhé místo obsadil brigádní generál Zdeněk Škarvada. Třetí místo zůstalo pro člena KPHM Vítězslava Hettenbergra za sběr historických materiálů, které se týkají hornictví v našem revíru a za jejich publikování v deníku Právo, týdeníku Horník a čtvrtletníku Senior Tip, Zpravodaji KPHM a internetu.

Dílčí body obdržel za besedy a přednášky, které provádí hlavně v domovech a klubech důchodců. Toto vyznamenání se týká celého Klubu přátel Hornického muzea. Podle primátora Petra Kajnara bude podobná anketa vypsána i pro rok 2008 a podmínky budou uveřejněny v měsíčníku Ostravská radnice.

Drahomír Javorský

HORNICKÁ PÍSEŇ

Tentokrát jsme sáhli do sbírky Českých hornických písní v úpravě VI. Šimáčka, kterou vydalo Nakladatelství Fr. Kudelík v Praze. Autoři sice předepisují zpívat tuto píseň různě, ale ve středních slokách zaznívá ta známá nostalgia horníků kráječících do tmy vstříc stálému nebezpečí hrozícímu v hlubině. Ale život jde dále a když nebezpečí pomine, „při plné sklenici výsknem Zdař Bůh!“

Kahanec na palci

Slova Q. M. VYSKOČIL

Různě

Ka-ha-nec na pal-ci! Če-ká-me, ti-še
až se klec vy-hou-pne z pod-zem-ní ři-še
zvo-nek nám za-plá-če do snů a tuh,
sje-de-me sle-ti-me s teskným: Zdař Bůh!
Sje-de-me, sle-ti-me s tesk-ným: Zdař Bůh!

2.
Kahanec na palci! Kráčíme ve tmy,
o skály tříští se rudý svit letmý,
výstřely rachotí v prohřátý vzduch,
[jako by volaly z dálky: Zdař Bůh!:]
3.
Kahanec na palci! V průvanu větrů,
v hlubinách odvěkých na tisíc metrů
cítíme sílu svou. Přírody vzruch,
[s hrdostí jásáme staré: „Zdař Bůh!“:]
4.
Kahanec na palci! Když to být musí,
derem se přívaly, kouří, jež dusí,
padá-li v mráčky znavený druh,
[život mu vleje teplem: Zdař Bůh!:]
5.
Kahanec na palci! V odvaze klidné
polibek Neznámé, kterým vše stydne,
vítáme s úsměvem v záplavě duh,
[zmíráme s odkazem: „Příštím: Zdař Bůh!“:]
6.
Kahanec na palci! Po práci, znoji,
vyjedem nahoru k milence svojí;
nahore sluníčko, zelený luh,
[při plné sklenici výsknem: Zdař Bůh!:]

ZÁJEZD DO PŘÍBRAMI

Po roční přípravě a využití přátelství kamarádů a posledního emeritního ředitele Příbramských dolů Ing. Kolmana Ivanyiho, dnes představitele Cechu příbramských horníků a hutníků, se uskutečnila exkurze KPHM do historie rudného hornictví a návštěva olovené a stříbrné hutě, která loni slavila 220 let od založení.

Po 450 km dlouhé cestě ve středu 3. října 2007 jsme dorazili do Příbrami a po ubytování v hotelu Asia jsme se vypravili na prohlídku Dolu Marie na Březových

Horách, který byl založen v roce 1822. Zastavili jsme se u vzpomínkové desky na největší katastrofu v dějinách hornictví dne 21. května 1892, při které v podzemí březohorských dolů zahynulo 319 horníků. Pak jsme se přesunuli na fárání štoly Marie. Po 532 metrech jsme vyšli ze štoly a zamířili na Náměstí J. A. Alise, kde stojí kostel Sv. Vojtěcha s hornickými znaky a socha Sv. Jana. A jak už to na takových zájezdech bývá, naše další kroky vedly do restaurace Maria. Takže nejen sochy a kostely, ale i hospody nesou svatá jména. Zde jsme se v družné besedě seznámili s činnostmi spolků Cech horníků a hutníků, Spolek Prokop a Cech hutníků-olovářů.

Druhý den 4. října jsme absolvovali další prohlídky, jednak našeho největšího hornického muzea v České republice, areál Dolu Ševčiny historickou část dolu založeného v roce 1813, vyhlídkovou věž dolu a expozici důlní techniky včetně mineralogického oddělení. Navštívili jsme Důl Vojtěch, v jehož strojovně je parní těžní stroj z roku 1873. Na Dole Anna jsme důlním vláčkem trolejí dojeli po 260 metrech k ústí jámy Prokop založené roku 1832, která měla hloubku 1600 metrů. Prohlédli jsme si strojovnu s parním těžním strojem z roku 1914 a vodní hospodářství s prostory vodního kola. V roce 1896 byla hloubka 1000 metrů překročena čtyřmi jámami: Marie 1126 m, Vojtěch 1117 m, Ševčina 1047 m, Anna 1012 m.

Dalším zastavením byl havířský domek starý 200 let s původním vybavením, který nabízel pohled do havířské rodiny, jak tehdy žila. Nevšedním zážitkem pro nás byla

návštěva Dolu Drkolnov a prohlídka drkolnovského vodního kola má průměr 12,4 metrů, šířku v místě lopatek 0,9 metru a hmotnost 15-20 tun.

Večer pro nás Cech horníků a hutníků uspořádal skok přes kůži, na kterém byli za členy Cechu horníků a hutníků přijati Ing. Josef Vilím, Adolf Konečný, Ing. Jana Dadoková, Bedřiška Žáková a Ing. Jaroslav Minka.

Poslední den zájezdu, v pátek 5. října, byla exkurze do Kovohutí Příbram. Před bránou nás přivítal Ing. Zdeněk Kunický, vedoucí divize recyklace a u brány stál v kroji hutníků a olovářů Petr Novotný. Seznámili nás s historií hutě, která byla založena v roce 1786 a je v činnosti dosud. Zabývá se recyklací odpadů v moderním provozu na evropské úrovni. Finálním produktem je olovo a řada technických kovů. Po dvouhodinové prohlídce hutě jsme

navštívili Svatou Horu, jejíž počátky podle pověstí sahají až do 13. století. Na základě souhlasu zvláštní vatikánské komise se 22. června 1732 dostalo sošce Panny Marie Svatohorské výsady korunovace za účasti poutníků, duchovenstva, šlechty a obyvatel Příbrami. Korunovační slavnost trvala osm dní a Svatá Hora se zařadila mezi nejznámější poutní místa na světě. Dnes je národní kulturní památkou.

Tím naše putování skončilo. Navázali jsme přátelství s dalšími našimi kamarády z hornické profese a s Cechem horníků a hutníků Příbram. Program byl beze zbytku splněn tak, jak byl připraven pro každého člena exkurze včetně řidiče a personálu hotelu.

Zájezdu se zúčastnilo 34 osob, z toho bylo 25 členů našeho klubu, ostatní byly manželky členů. Počet osob byl omezen ubytovacími možnostmi hotelu Asia, který byl dostupný finančním možnostem našich členů a byl naším dobrým zázemím náročného programu.

K Příbrami, historii dobývání rudného ložiska Březové Hory a k rozvoji a ekonomickému vzestupu tohoto dvojměstí se vrátíme v některém z příštích čísel Hornického zpravodaje.

Jaroslav Minka

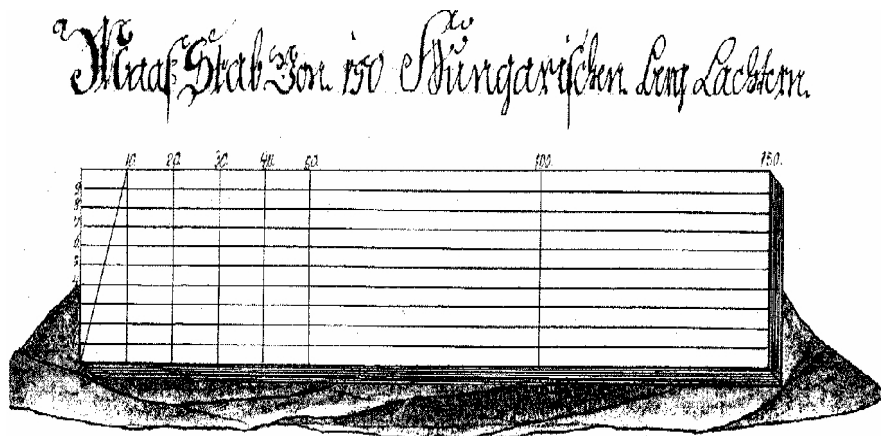
130 LET METRICKÉ SOUSTAVY

V loňském roce proběhlo téměř bez povšimnutí 130. výročí mimořádně významné události v našich zemích, kterým bylo zavedení výhradní platnosti jednotné metrické soustavy. Zavedena byla od 1. 1. 1876 podle říšského zákona rakouské monarchie, jejíž jsme byli tehdy součástí, schváleného v roce 1871 a publikovaného v r. 1872 pod č. 16/1872 Ř. z. Zavedením metrické soustavy byl přinesen pořádek do tehdy velmi roztříštěné metrologie. Tím byly značně zjednodušeny svízele státní vč. báňské správy a zjednodušeny obchodní vztahy. Do důlního měřictví a mapování byla, kromě zjednodušení výpočtů z měření a vedení a doplňování map, vnesena úspornost důlních prací a všeobecnější srozumitelnost mapových děl. Bylo usnadněno např. koordinování důlních prací na demarkacích mezi jednotlivými doly, zejména různých těžebních společností a vlastníků. Přes jednoznačné výhody trvalo zavádění nového systému značně dlouhou dobu, než se plně uplatnil.

Metrický systém byl výsledkem složitého historického vývoje. Základní jednotka systému jeden metr byla jako nová délková jednotka vymezena už dlouho předtím ve Francii, a to roku 1795, kdy byla co by „metr“ definována jako jedna desetimiliontina zemského kvadrantu.¹⁾ Zaveden byl nejdříve ve Francii 10. 12. 1799, ale s uvedením do povinné platnosti až od r. 1840.

Významný krok k uplatnění metrické soustavy v mezinárodním rozsahu byl učiněn dne 20. května 1875, kdy byla podepsána zástupci 17 států tzv. metrická konvence (nyní má cca 50 signatářů), mezi nimiž bylo i Rakousko-Uhersko. Na jejím základě byl mj. založen Mezinárodní úřad pro váhy a míry v Sévres u Paříže. Dohodou byl stanoven metrický systém, který měl v té době dvě základní jednotky: metr a kilogram.

Metrická konvence vstoupila v mezinárodní platnost taktéž 1. ledna 1876.²⁾ Na tehdejší dobu to byl počín velmi progresivní, i když ho tehdy některé evropské země zatím nepřijaly. Například v Sovětském svazu byla centrálně metrická soustava uzákoněna až v r. 1918. Ve Velké Británii začala definitivně platit metrická soustava teprve nedávno v r. 2000.

Obr. 1 Kopie příčného měřítka v uherských sázích na nejstarší mapě v OKR z r. 1768 (zmenšeno). Mapa byla vyhotovená c. k. hornímistrem Johannem Jacobem Lutzem a obsahuje zákres kutacích prací na polskoostravském panství (dnes Slezská Ostrava).

Zavedením výhradní platnosti metrického systému skončilo oficiálně užívání tzv. sáhové měrné soustavy. Jednotná sáhová míra byla v rakouské monarchii zavedena patentem císařovny Marie Terezie dne 20. července 1764. Jejím základem byly vídeňské míry. V této soustavě byly později vyhotovovány jak státní mapy stabilního katastru, tak všeobecně i důlní mapy. Snahy o prosazení zjednodušené jednotné metrologie probíhaly v odborných kruzích prakticky více než 100 let, až zmíněným zákonem z roku 1871 byla definitivně s platností od 1. 1. 1876 výhradně předmětná metrická soustava zavedena.

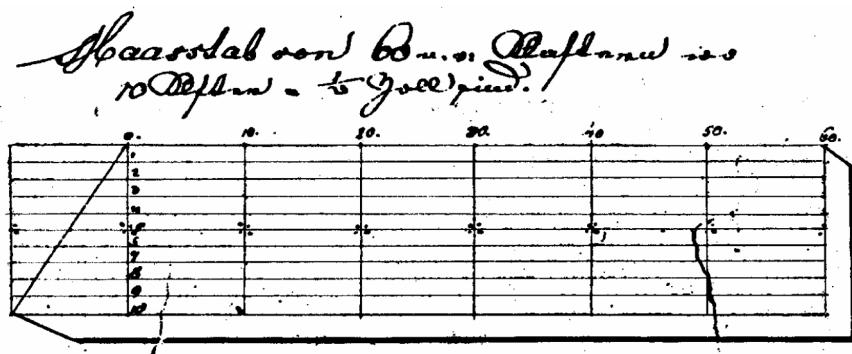
Přesto, že v současné době již uplynulo přes sto třicet let od zrušení starých sáhových jednotek, neztratily svůj význam dodnes. V naší důlně měřické praxi přicházíme s nimi v revíru do styku hodně i dnes. Například staré archivní mapové a písemné materiály jsou v posledních desetiletích využívány pro dokumentování a dohledávání starých důlních jam a štol (vč. důlních děl přiblížených k povrchu), jež po rozsáhlém útlumu těžby uhlí na většině dolů v OKR se staly velkou ekologickou zátěží zdejšího území jako nebezpečí výstupu metanu na povrch a nebezpečí propadání starých důlních děl.³⁾ Zabezpečování starých důlních jam proti tomuto nebezpečí dosud probíhá.

S ohledem na to, že i v současné době jsou využívány mapové a další materiály vyhotovené v OKR před zavedením metrické soustavy, uvádíme dále pro informaci

stručný přehled používaných sáhových měrových soustav: K tomu předesíláme, že sáhy (⁰) v měrové soustavě byly děleny dále na stopy (¹), palce (²) a čárky (³). Sáh byl v dobové hornické terminologii označován také jako látro, odvozením z německého pojmenování sáhu Klafter. V revíru byly používány tři druhy sáhových měř, a to uherský, vídeňský, pruský.

Uherské sáhové jednotky, také zvané štiavnické, byly používány v revíru na nejstarších mapách, zhotovovaných za působení absolventů báňské akademie v Báňské Štiavnici. Zákonem stanovený přepočítací poměr na metrickou míru byl: 1 uherský sáh = 2,0258 m. Ukázka uherského sáhového měřítka, použitého na nejstarší důlní mapě v revíru je uvedena na obr. č. 1.

Později v celém revíru, kromě hlučinské části, byla používána vídeňská sáhová míra. V9deňské a uherské sáhy se dělily podle poměru: 1 sáh = 6 stop = 72 palců = 764 čárek; 1 stopa = 12 palců = 144 čárek; 1 palec = 12 čárek (ve zkráceném označování $1^{\circ}=6'=72''=864'''$). Zákonem stanovený přepočítací poměr na metrickou míru byl: 1 vídeňský sáh = 1,896 484 m. Ukázka vídeňského sáhového měřítka, použitého na starší důlní mapě v revíru je uvedena na obr. č. 2.

Obr. 2 Kopie příčného měřítka ve vídeňských sázích na starší mapě z OKR asi z r. 1838 (zmenšeno). Mapa obsahuje zakres důlního pole Gabriela na polsko ostravském panství (dnes Slezská Ostrava).

V hlučinské části OKR, která byla po určitou dobu součástí pruského království, byla používána pruská sáhová míra. Pruské sáhy se dělily odlišně od rakouských v poměru stručně psáno: $1^{\circ}=8'=80''=800'''$. Přepočítací poměr na metrickou míru byl: 1 pruský sáh = 2,0924 m.

Nakonec zbývá ještě podotknout, že v současné době masového využívání počítačů se tento obor hemží angloamerickými měrnými jednotkami. Je to proto, že počítače se ve Spojených státech narodily. Používání těchto jednotek do naší země proniklo a vžilo se i u dalších elektronických produktů. I když u nás i pro ně by měla zřejmě platit norma ČSN 01 1300 o zákonných měrových jednotkách, která aplikuje mezinárodní soustavu jednotek SI.⁴⁾ Zřejmě snaha zavést do tohoto oboru metrický systém a SI by ztroskotala.

Poznámky

- 1) Název jednotky míry „metr“ pochází z řeckého výrazu „metron“, tj. míra. Návrh na jeho určení a definování podal vynikající francouzský geodet, akademik Jean Charles Borda.
- 2) Velký rozvoj průmyslu, výrobních technologií a velké množství objevů vedlo k zavedení návazného jednotného mezinárodního systému, který byl vypracován v roce 1889. Důvodem pro jeho vytvoření byla potřeba zjednodušit provádění různých měření, výpočtů a přepočtů a komunikací mezi vědci, techniky a obchodníky po celém světě. Tak vznikl metrický systém, označený zkratkou MKS (jednotky metr pro měření délky, jednotky kilogram pro měření hmotnosti a jednotky sekunda pro měření času). Oproti nemetrickým systémům se u něho počítá s dekadickými násobky či podíly, což usnadňuje počítání a převody mezi jednotkami. Od základních jednotek pak byly odvozeny jednotky pro ostatní veličiny (např. síla, tlak, práce, výkon apod.). V roce 1960 byl systém MKS nahrazen inovovaným systémem SI. Zkratka SI pochází z francouzského výrazu *Système International d'Unités* (tj. mezinárodní systém jednotek). V zemích bývalé RVHP, mezi něž patřila i naše země, byl úplný přechod na SI stanoven zákonem z 1. 8. 1974 na datum účinnosti 1. 1. 1980.
- 3) KLÁT, J. ET AL.: Katalogy důlních jam v OKR, Díly 1-6. Ostrava 1995-1999, Báňská kancelář, rukopis.
- 4) V naší legislativě v současné době pro používání měřicích jednotek platí mezinárodní soustava SI podle zákona č. 505/1990 Sb. a prováděcí vyhlášky č. 345/2002 Sb. o metrologii a norma ČSN 01 1300 „Zákonné měřicí jednotky“.

Jaroslav Klát

50 LET OD SPOJENÍ DOLŮ HLUBINA A JEREMENKO

Prvního dubna 2008 uplyne padesát let od organizačního připojení Dolu Generál Jeremenko k Dolu Hlubina. Oba doly vytvořily nový národní podnik pod názvem Důl Hlubina. Důl Generál Jeremenko se stal jeho závodem č. 2 a závodem č. 3 byl Důl Šalomoun.

Připojení těžce prožívali hlavně techničtí pracovníci na Dole Jeremenko. Kdo byl z Hlubiny, tak byl pro ně „okupant“. V té době tam byl závodním ing. Rudolf Papala, který tuto funkci převzal v roce 1957 po dělnickém závodním Adolfu Tomanovi. Na Dole Hlubina byl závodním od roku 1956 ing. Miroslav Ďatkovič, který vystřídal dělnického závodního Josefa Korbu.

Organizačnímu připojení předcházelo mnoho jednání, kde se musely řešit různé problémy tak, aby těžba na obou závodech byla nepřerušena. Řada pracovníků přešla pod podnikové vedení. Byl zřízen podnikový investiční útvar, neboť se připravovalo pokračování v hloubení jámy č. 3 na závodě Jeremenko. Tuto jámu založili v roce 1943 okupanti, ale v hloubce 134 m hloubení přerušili. S hloubením jámy souvisela i výstavba kladivové těžní věže vysoké 55 m (která je dnes kulturní památkou ČR) a výstavba moderní úpravny.

V předstihu se také projednávalo větrání závodů, propojení tlakovzdušné sítě, neboť závod Hlubina, kromě svých turbokompresorů, byl napojen na tlakovzdušnou síť Vítkovických železáren, propojení elektrokabely apod.

Nepsaným zákonem se stalo, že závodní (ředitel) závodu Hlubina řídil i podnikové pracovníky. Po ing. Rudolfu Papalovi nastoupil jako ředitel ing. Vladimír Tofel.

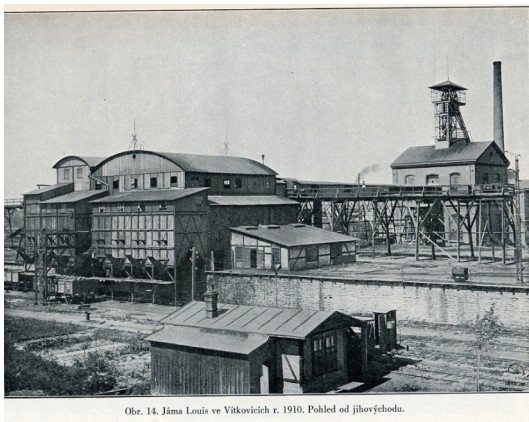
Pokud jde o mimopracovní činnost, oba závody měly od roku 1955 své závodní kluby ROH, ale spolupráce mezi nimi vážla. Také závodní výbory ROH nenašly k sobě cestu a o spolupráci se nedalo uvažovat.

Důl Hlubina měl rekreační středisko na Gruni, které nemělo velkou kapacitu a bylo plně využíváno. Důl Jeremenko měl nejdříve rekreační středisko ve Starých Hamrech „Na kravinci“, ale pro výstavbu přehrady ho musel opustit. Nové rekreační středisko pak získal a upravil na Ostravici. Výměna rekreatantů mezi závody byla prvním krokem k určité spolupráci.

Na Dole Jeremenko se prohloubila jáma č. 3 na konečnou hloubku 1061,8 m a v kladivové těžební věži byl instalován těžební stroj K-4000 s elektromotorem 2500 kW a počítalo se, že se instaluje ještě jeden těžební stroj o stejném výkonu. Důl Hlubina prohloubil jámu č. 2 na konečnou hloubku 1022,2 m. Na tuto hloubku již nestačily kotelny dodat dostatek páry pro provoz parního těžního stroje, který měl výkon 3200 k, a proto byl vyměněn za nový elektrický těžební stroj K-6008.

Situace mezi zaměstnanci byla často napjatá, ale starší postupně odcházeli do důchodu a novým zaměstnancům sloučení obou závodů nepřipadalo zvláštní. Vše

uklidnil až podnikový ředitel ing. Josef Vaníček, který podnik řídil v letech 1972-1984. Ten vyměnil řadu techniků mezi oběma závody a nastal klid.

Důl Hlubina ukončil svou činnost v roce 1992 a jámy byly zasypány. Těžní věž vysoká 49,80 m je kulturní památkou ČR a spolu s Dolní částí Vítkovic, a. s. tvoří národní kulturní památku, která usiluje o zapsání mezi památky UNESCO. Za dobu svého trvání vytěžil 47,160 mil. tun černého uhlí. Poslední vozík ze dne 30. 6. 1992 je uložen v Hornickém muzeu. Důl Maršál Jeremenko ukončil těžbu 31. 12. 1992 a za dobu trvání vytěžil 28,540 mil. tun. Důl pak převzal s. p. Diamo, který s čerpadly na 5. patře zajišťuje čerpání důlních vod ostravské části revíru. A v povrchových objektech má své sídlo s. p. Diamo závod 4. Oba doly mají bohatou historii a zapsaly se nejen do historie ostravsko-karvinského revíru, ale i města Ostravy.

Vítězslav Hettenberger

GAVARITĚ PA RUSKI?

Ne, nechci vás zkoušet z ruštiny, ale o tomto slovanském jazyku bude dále řeč, tak mi tato otázka připadala jako vhodná. Konečně, posuďte sami.

Měl jsem přítele, dlouholetého, znali jsme se od školních let a vystudovali jsme oba stejné školy strojní průmyslovku a VŠB. Pro úplnost dodávám, že jsem jako patnáctiletý chodil s jeho sestrou, ale nic z toho později nebylo. Stýkali jsme se velmi často, navíc oba jsme pracovali v hornictví, ale naše profesionální cesty se později poněkud odchýlily. Já jsem působil jako taková mírnější forma enfant terrible postupně ve všech závodech tehdejšího Dolu Vítězný únor. On byl hodnější, vlastnil jistou legitimaci, a tak si mohl vybrat. Vybral si atraktivní zahraniční závod VOKD služební cesty nejen do spřátelené ciziny, ale i ke kapitalistům. Takové diety v německých markách nebo francouzských francích nejsou k zahoezení. Takže můj přítel poměrně hodně cestoval.

Jednou se skupinou báňských inženýrů a techniků byli v tehdejší Sovětském svazu na nějaké šachtě „sbírat zkušenosti“, jak se tehdy tak tomu říkalo. Fárali, courali po šachtě, poněkud vyhládli, a tak zašli do tamní závodní jídelny na svačinku. Postavili se do fronty, každý si vzal tác a příbor a pomalu postupovali tam, odkud to pěkně vonělo. Ten první v řadě požádal o „boršč z voloviny“, druhý měl stejné přání a všichni ostatní rovněž. Můj přítel na konci fronty, vědom si toho, že si s ruštinou zrovna netyká, pro jistotu požádal rovněž o „boršč z voloviny“.

Když pak seděli u stolu a chutný boršč přemísťovali do žaludků, zeptal se můj přítel souseda: „Honzo, proč jste všichni chtěli boršč z voloviny?“ Když se kolega přestal smíchem dusit, poslední sousto dostal úspěšně do žaludku, poučil nechápajícího strážníka: „Běžné porce boršče v této jídelně jsou ohromné a nás čeká ještě společný oběd s vedením závodu, takže jsme všichni pochopitelně požadovali boršč z poloviny.“

Můj přítel zápasil s ruštinou většinou neúspěšně. Tak třeba když jednou po návštěvě divadla v Moskvě žádal v šatně o klobouk, který šatnářka nemohla najít, vykřikoval na ni vzrušeně: „Golova, golova!“ Jak tenkrát dopadl, už si nepamatuji, stejně jako už jsem zapomněl, jak se svou ruštinou vyřešil zapeklitou situaci, když mu na letišti v Moskvě ukradli kufr, jak tehdy bývalo dobrým zvykem.

S těmi dvěma jazyky je to divné. Jsou lidé, kteří už předem prohlašují, že se rusky nenaучí, protože tam mají azbuku. To je ovšem nesmysl, ujišťuji vás, že azbuce se lze naučit za půl, maximálně za celou hodinu. Pak je ovšem třeba cvičit psaní tak dlouho, až začnete zapomínat latinku. Teď vyslovím jednu kolosální myšlenku a prosím, abyste při jejím opakování neuváděli autora – zapřu to. Nuže, zpozoroval jsem, že čeština se podobá ruštině více, než ruština češtině. Nevěříte? Tak jakto, že když Čech mluví česky k Rusovi, ten to celkem chápe, kdežto, když Čech poslouchá Rusa, kouká na něj jak vůl na nová vrata – nerozumí ani ň.

Traduje se, že ruština a čeština jsou jazyky podobné. Ba co víc, ony jsou dokonce někdy shodné, jak vypovídá zkušenost jednoho českého novináře. Byl v Rusku na reportáži a pozorní hostitelé, snažíce se mu zpříjemnit profesionální povinnosti, nechali ho svézt saněmi taženými slavnou ruskou trojkou. Byl pořádný mráz a když si kočí povšiml, že Čech není do té nepohody dosti oblečen, hodil na něj tlustý ovčí kožich. Novinář byl potěšen a chystal se poděkovat – pochopitelně rusky, jenže jeho slovní zásoba tohoto jazyka nebyla právě bohatá. Vzpomněl si, že kůň se rusky řekne lošad'. Tak s pomocí tohoto slova vykouzliil „ruskou“ větu – jakýsi překlad českého úsloví „darovanému koni na zuby nehleď“. Ten kožich totiž nádherně hřál, ale vinou nedbalého vyčinění také pořádně páchl. Kočí na něho zíral s otevřenými ústy, snaže se porozumět. Marně, ale po chvíli mu svítl a rozzářeně řekl: „Ááá... darovanomu koňu na zuby negladí.“ Tak co, jsou to jazyky shodné nebo ne?

Nejen s češtinou, ale dokonce i s němčinou. Překop se německy řekne der Querschlag a rusky – světe, div se – se řekne také kveršlag. Nevěříte? Tak si v Rusko-českém hornickém slovníku, který vydalo Státní nakladatelství technické literatury v Praze 1966 nalistujte stránku 74 – tam to je černé na bílém. Tato pěkně vypravená knížka o 212 stránkách stála tenkrát neuvěřitelných 15 Kčs!

Kdysi to tak nebylo, ale od jisté doby mají Češi s ruštinou potíže a přitom podmínky byly svého času velmi příznivé – země byla plná ruských vojáků, takže jsme mohli konverzovat do aleluja. Není známo, proč se ruština Čechům zajídala, konečně na tom by nebylo nic tragického, ale do potíží se dostávali i překladatelé z ruského jazyka, a to už bylo vážné. Spisovateli Františku Nepilovi to nebylo lhostejné, a tak připravil Doslovník pro překladatele z ruského jazyka. Je to šikovná pomůcka – posuďte sami.

Davaj suda!
Ščastlivyj put'!
Ja rabotaju na promyšlenom zavodě.

Kuda vy idotě?
Gdě zděs parikmacherskaja?

Ničevo něpodělajem.
Katoroje číslo u vas sivodňa?
Prošu komnatu s odnoj kravat'u.
Ja přijechal v Pragu nakanuně.
Moja pižama smjalas.

Objednávám jeden barell!
Šťastná to slepice!
Pracuji v závodě, který byl postaven
s rozmyslem.
Kudy mne to vedete, vy idiote?
Kde je dílna těch machrů, kteří zhotovují
párky?
Mám zácpu.
Cos to k nám dnes pozvala za číslo?
Prosím komnatu s jednou kravatou.
Přijel jsem do Prahy na lafetě děla.
Moje pyžamo propuklo v radostný smích.

Da zdravstvujet naša družba.
My soskučili po vas.
Zdravstvujtė, Kaťuša!
Dobro požalovat!

Něchočeš sosisku?
Ty sičas jeděš v otpusk?
Etot sup cholodnyj.
Ja nadějus, što vy zajďotě večerom.
Vozmu sčot i rasplačus.

Tu stojí zdrav náš dohazovač sňatků.
Zaskučeli jsme až po vás.
Ať žije raketometnoje dělostřelectvo!
Bylo by dobře informovat o tom soudruha
ředitele.

Nechceš do sosáku?
Jedeš pro odpustky, syčáku?
Hle, frigidní sup!
Kocháme se nadějí, že do večera zajdete.
Vezmu výplatní pásku a rozpláču se.

Drahomír Javorský

OSTRAVSKÝ SLOVNÍK

R

rabovat - rubat uhlí. „vyrabovat předeek“ vybrat čelo chodby
rabunk - porub, rubání, také plenění. Ovšem i výsledek rabování. Z něm. „raubung“
radyjonka - baret
rachovat - počítat. „Zrachuj mi to!“ pokyn číšníkovi
rajznagel - připínáček
rakva - povrchový zásobník uhlí
rapel - vztek, dopal. „Cyhtnul ho rapel“ začal běsnit
reducer - převod mezi hadicemi, redukce
respa - odbočka z hlavní chodby na dole, obvykle vedena nikoliv kolmo, ale pod
úhlem, aby se v ní mohly položit koleje, také ale tzv. dveřej dvě svislé stojky a stropnice
rež - žito
ringišpil - kolotoč
roba - žena, manželka
robit - pracovat, dělat
rolmops - zavináč
rovňak - vrstevník
rožnut - rozsvítit
rubisko - paseka
ručby - zkomolený klukovský název rugby
ručka - držadlo
rulka - trubka
rulkař - důlní zámečník, který pečuje o vzduchovodní potrubí
rundajz - drát do betonu
runtavina - hnis
rušat - kynout
rušat se - hýbat se
rušavy - pohyblivý
Rydgers - známá ostravská chemička Rütgers v Zábřehu

rybarka - racek
 rybi očko - pomněnka
 rybízle - rybíz
 rygel - svlak, vodorovný trámek plotu
 rychtovat se - chystat se. „Ja tě zrychtuju!“ spravím ti fasádu. „Cosik zrychtovat jak sviňa plot“ něco totálně pokazit.
 rychtyk - pořádek
 ryna - okap
 rynek - náměstí
 ryňoř - havíř, který překládá žlaby nebo přepravníky
 rypala - provokatér, popichovač
 Ryx - RIX byl nejstarší obchodní dům v Ostravě. Původně stál na rohu dnešní ulice 28. října a Puchmajerovy a prodávat se začalo v roce 1902. Později se musel přestěhovat přes ulici, a proto majitel postavil moderní budovu ze skla a ocele. V roce 1944 byl zničen při bombardování Ostravy. Na původním místě (dnes redakce MF Dnes) vznikl Grandhotel a v roce 1927 byl přestavěn na Grandautomat, což byl první bufet v americkém stylu ve městě.

Ř

řbet - hřbet
 řeziny - piliny
 řnut - bít, řezat, rychle jet. „Řnul to po dvou kolach“ jel do zatáčky je po dvou kolech.
 Ale „vyřnut“ - vypít.
 řygat - dávit, zvracet

JAK SE TĚŽILA VODA NA URXU

Při průvalu vody ze stařin sloje Nový nad 4. patrem Dolu Eduard Urx 7. ledna 1963 proteklo během asi 10 hodin přes šibí překopem 4. patra a hlavní jámou na 6. patro zhruba 180 tisíc kubických metrů vody. Hladina vody na tomto hlavním těžním patře dosáhla v náraží výšky 5 metrů a na překopu se stoupáním 3 promile sahala voda do vzdálenosti 1500 metrů od jámy. Stacionární čerpadla hlavní čerpací stanice byla zatopena a bylo proto třeba rozhodnout o způsobu vyčerpání zatopených prostorů. Vedoucí záchranných sborů rezolutně odmítl původní návrhy mechaniků, aby se instaloval v jámě systém ponorných čerpadel včetně jejich zavěšení a jejich elektrického připojení. Toto řešení by představovalo časové zdržení a odstavení hlavní jámy na pět dnů. Vedoucí záchranných sborů navrhl řešení podobně, jak bylo použito při otvírkových pracích uzavřeného Dolu Doubrava v březnu 1950, to je nasadit „agrikolovský“ způsob těžení vody na povrch v důlních vozících. Technickým problémem bylo uchycení vozů v kleci tak, aby se při ponořování vzlakem nezvedaly a nedošlo tak odlehčením klece ke zkrutu těžního lana. Ponořování klece pod hladinu sledovala záchranná hlídka přímo z jámy. Ta byla ve stálém spojení se strojníkem pro nebezpečí zpřícení plovoucího dřeva pod klecí. Záchranní na překopu 6. patra používali k plavbě vojenské pontony.

Z hloubky 600 metrů bylo jednoduchým těžením vody ve vozech těžních klecí docíleno toho, že za sedm dní po havárii již fáralo opět celé osazenstvo do dolu. Za další dva dny bylo započato i s těžbou uhlí.

Ing. L. Hájek

Jsem pamětníkem tohoto neštěstí a chci připomenout tragickou stránku této události. Z mohutného proudu vody valícího se ze stařin se uvolňoval vysoce toxický sirovodík. Osádka se vydala na útěk po žebřících šibíkem dolů, a to ji zahubilo sirovodík je těžší než vzduch, klesal za nimi a usmrtil je. zachránil se pouze jeden, prý ten nejméně zkušený tým, že si nasadil sebezáchranný přístroj, který byl dosud určen pro ochranu před kyslíčným uhelnatým. Filtr prokázal schopnost, o níž se dosud nevědělo chrání i proti sirovodíku. A tak z jedné tragédie vzešel přece jen užitek.

Drahomír Javorský

JEDNA Z NEJVĚTŠÍCH DŮLNÍCH KATASTROF V POLSKU

Úterý 21. listopadu 2006 bude zapsáno do dějin polského černouhelného hornictví černým písmem. Tento den odpoledne v 16.30 hodin došlo na Dole Halemba v Rudě Śląskej u Katovic k výbuchu metanu a uhelného prachu, při kterém zahynulo 23 horníků. Je to po 32 letech jedna z největších důlních katastrof v Polsku. Před těmito léty zahynulo na Dole Silezia v Czechowicích-Dziedzicích dne 28. června 1974 při výbuchu metanu 34 horníků a 30 horníků bylo těžce zraněno. Na likvidaci následků této nehody se podíleli také čeští a ruští záchranáři s paroplynovým generátorem GIG-4.

O pět let později, 12. října 1979, zahynulo po výbuchu na Dole Dymitrow v Bytomi 34 horníků a 8 horníků bylo těžce zraněno. Na témže dole ještě 10. října 1980 zahynulo při výbuchu 33 horníků.

Důl Halemba je jedním z nejstarších polských uhelných dolů a také velmi nebezpečný všemi přírodními nástrahami. Dne 10. ledna 1990 došlo v noční směně k výbuchu metanu, když dobývací kombajn v téže sloji č. 506 na patře v hloubce 1030 metrů svou řeznou hlavou v podstropní pískovcové vrstvě způsobil zajiskření. Při výbuchu zahynulo 19 horníků a 31 horníků bylo zraněno. A ještě je v paměti událost z počátku roku 2006, kdy po důlním otřesu zahynuli na dole Halemba čtyři horníci a jeden horník byl po 111 hodinách zachráněn živý.

V kritický den sfárala na odpolední směnu pracovní četa 31 horníků, mezi nimiž byla také četa záchranářů a 15 pracovníků externí dodavatelské firmy. Pracovní četa měla za úkol vyklidit strojní zařízení v ceně 70 milionů zlotých (612 milionů korun) v porubu ve sloji č. 306, který byl od počátku roku mimo provoz, protože tam došlo k otřesu. Den před tragickou událostí byl zaznamenán v dané oblasti důlní otřes, a proto četa záchranářů měla před započatím prací zkontrolovat stav a koncentrace plynů. Čidla pro dálkové měření nezaznamenala v dané oblasti žádnou zvýšenou koncentraci metanu ani jiných plynů. Před výbuchem z porubu odešlo 8 pracovníků včetně čtyř záchranářů.

Po výbuchu se podařilo vyprostit ze vzniklého závalu šest obětí. Po zbylých sedmnácti záchranáři pátrali. Stále v naději, že by snad některý mohl po výbuchu přežít. Po téměř 38 hodinách záchranáři v těžkých podmínkách, při vysoké teplotě a vlhkosti, při několika přerušeních práce pro výskyt výbušné atmosféry všechny oběti našli a poslední oběť vyvezli na povrch po druhé hodině v noci ze čtvrtka na pátek.

Lubomír Hájek

HISTORIE MĚSTSKÉ DOPRAVY V OSTRAVĚ

Z historických záznamů víme, že ostravští zastupitelé odmítli (na rozdíl od jiných měst) v blízkosti centra města zřídit železniční nádraží na trati Severní dráhy Ferdinandovy z Vídně do Krakova, která vedla přes Ostravu. Zdůvodňovali to tím, že jiskry od lokomotiv by mohly zapálit domy, stodoly, úrodu apod. Proto bylo nádraží nakonec postaveno v Přívoze, poměrně daleko od centra města.

Z centra Moravské Ostravy se proto musela řešit doprava do Přívozu. Většina cestujících chodila pěšky. Do roku 1895 jezdilo z centra k pravidelným vlakům pět omnibusů, které patřily ostravským hotelům. Pro jízdu se však museli přihlásit nejméně čtyři cestující, aby omnibus vyjel. K dispozici byly také drožky, kterých bylo připraveno pro odvoz zájemců dvanáct.

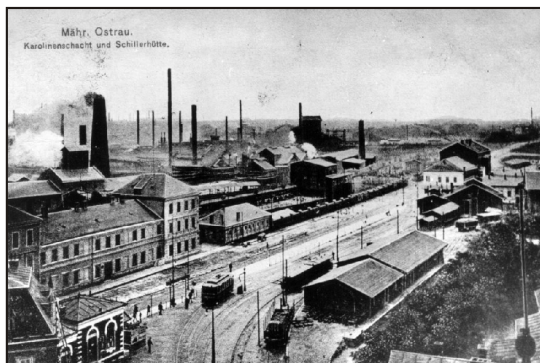
V roce 1894 byla v úseku Přívoz – Moravská Ostrava – Vítkovice (Důl Hlubina) zřízena parní dráha pro dopravu osob a zboží. O pět let později 17. května 1899 se začalo jezdit z Moravské Ostravy do Mariánských Hor (tehdy ještě Čertové Lhotky). Od 1. května 1901 byla trať elektrifikována, ale pouze pro osobní dopravu. Nákladní doprava městem se prováděla nadále parními lokomotivami. Od 30. března 1907 se prodloužil úsek z Mariánských Hor přes Hulváky k nádraží do Svinova. Konečně od října 1907 byl zprovozněn úsek z Mariánských Hor do Vítkovic. Letos je tomu sto let od dokončení všech tras městské tramvajové dopravy. Společnost moravských místních drah spravovala v té době v Moravské Ostravě 17,3 km tratí. Na těchto tratích jezdilo 21 elektrických a 11 přípojných vozů.

Na historickém snímku je vidět, že nádraží a skladovací prostory místní dopravy v Moravské Ostravě byly proti tehdejšímu hostinci „U zeleného stromu“ (dnešní hotel Palace). Dnes je na místě bývalého tramvajového nádraží budova České pojišťovny. Na snímku v pozadí je areál Dolu Karolina.

Mezi další zajímavosti patří, že v roce 1913 se začalo jezdit na trati z Vítkovic do Zábřehu-Pískových dolů. V roce 1925 byla prodloužena trať do Vítkovic až k městským lázním.

V roce 1926 začala doprava na trati Svinov – Klimkovice. tato trať byla zrušena v roce 1978. Po okupaci republiky německou armádou nastal problém, neboť nádraží ve Svinově bylo na území Sudet. Proto až do roku 1941 chodili cestující do Svinova přes most pěšky. Během II. světové války v roce 1943 byla zprovozněna trať Svinov – Kyjovice. Po válce v roce 1947 byla nejdříve elektrifikována trať Svinov – Vřesina, o rok později Vřesina – Kyjovice. Velkým přínosem pro dojíždění pracovníků z Hlučínska bylo v roce 1950 otevření tratě Petřkovice – Hlučín, která byla v provozu do roku 1982.

Konečně v roce 1958 byl zahájen provoz na nové tramvajové trati z Ostravy do Poruby.

Na závěr pouze poznámka, že zastupitelé města uznali svou chybu při určování místa pro železniční stanici na hlavní trati, a proto, když se jednalo při výstavbě dráhy do Frýdlantu p. O. kde bude umístěno nádraží (dnešní Ostrava-střed), dělali vše pro to, aby bylo co nejbližší centra.

Vítězslav Hettenberger

Materiály převzaty z knihy „Dějiny Ostravy“ z roku 1967 a historických záznamů DPMO. Foto je z archivu Hornického muzea Petřkovice.

REDAKČNÍ RADA INFORMUJE

Již několikrát jsme upozornili naše čtenáře, kteří jsou také dopisovatelé, že u podání článků k otištění je nutno dodržovat určitá pravidla. Pokud píšete na psacím stroji nebo tiskárně počítače, pište pouze po jedné straně papíru. Mezi řádky musí být mezera, abychom mohli článek opravovat. Je nutno dbát, aby páska psacího stroje psala čitelně. Velkým nešvarem je, že mnozí dopisovatelé čekají s odevzdáním článku až na den uzávěrky. Toto datum je určeno pouze pro zprávy, které jsou aktuální a měly by být uveřejněny v připravovaném čísle Hornického zpravodaje. Jinak veškeré dodané články dáváme do zásobníku a otiskujeme podle potřeby. Zpravodaj musí být čtivý, a proto články uveřejňujeme tak, aby číslo Zpravodaje bylo pestré. Také se musíme řídit termíny tiskárny a přizpůsobit se například hromadné dovolené apod. Proto, pokud máte napsané články, nečekejte do poslední chvíle a zasílejte je běžné redakční radě, nejlépe na adresu Ing. Drahomír Javorský, Nádražní 64, 702 00 Ostrava, nebo elektronickou poštou na adresy: bluebird24@seznam.cz, případně hettenbe@seznam.cz. Pouze tak bude zaručeno, že se vaše příspěvky dostanou včas do pravých rukou a nebudou se toulat či ležet někde v nějaké kanceláři, a potkáte-li některého z těchto dvou redaktorů, předejte příspěvek přímo jim.

Redakční rada

Klub přátel Hornického muzea

si Vás dovoluje pozvat na pravidelné přednášky v I. čtvrtletí 2008

Ostrava - Petřkovice:

CXXVII. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 8.1.2008 v 15.00 hodin

PROGRAM

Mgr. Rodan Broskevič: Strukturální fondy EU a Hornické muzeum OKD

CXXVIII. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 5.2.2008 v 15.00 hodin

PROGRAM

Prof. Ing. Jiří Grygárek, CSc.: Za těžbou rud v hornoměstském revíru

CIXXX. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 4.3.2008 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Libor Jalůvka: Obnova Národní kulturní památky Důl Hlubina

CXXX. KLUBOVOU BESEDU

v úterý 1.4.2008 v 15.00 hodin

PROGRAM

Ing. Pavel Rousek (zajišťuje): Vlečky v Ostravsko-karvinském revíru

Na všech akcích tradiční občerstvení

Výbor KP HM OKD

POBOČKA KARVINÁ:

- 30. 1. 2008: Prof. Ing. Jiří Grygárek, CSc.: Za těžbou rud v hornoměstském revíru
 - 27. 2. 2008: Časopis Horník od vzniku (zástupce redakce)
 - 27. 3. 2008: Ing. Prokop (VŠB): Skoky přes kůži vznik a tradice
 - 30. 4. 2008: Technika pro OKR od vzniku do současnosti (zástupce Ostroje Opava)
- Přednášky se konají v prostorách Revírní bratrské pokladny vždy v 15.00 hodin

POBOČKA HAVÍŘOV:

- 7. 1. 2008: Ing. Miroslav Mlynář: Uzavírání Dolu Dukla
 - 11. 2. 2008: MUDr. Karel Herboček: Zdravotní problémy mužů po padesátce
 - 10. 3. 2008: Ing. Radomír Tabášek: Udržování hladiny vod ve vodních jámách Jeremenko a Žofie
 - 14. 4. 2008: Ing. Václav Kaňourek: Numismatika aktuálně
- Přednášky a besedy se konají každé druhé pondělí v měsíci v 16.00 hodin v Kulturním středisku Petra Bezruče v Havířově

POBOČKA PETŘVALD

- 10. 1. 2008: Prof. Ing. Jiří Grygar, CSc.: Za těžbou rud v hornoměstském revíru
 - 13. 2. 2008: Prof. Ing. Jiří Bilan, CSc.: Hajnova metoda dobývání strmých slojí na Dole Žofie
 - 13. 3. 2008: 10. výročí ukončení těžby na Dole Fučík vzpomínková akce
 - 10. 4. 2008: Václav Smička: Záchranářství ve světě
- Přednášky a besedy se konají vždy každý druhý čtvrtek v měsíci v 15.00 hodin v Kulturním domě v Petřvaldě